

Wat doet deze bronzen lippenstift hier in de vensterbank van Stadsmuseum Harderwijk? Het is de lippenstift van de Madam, de eigenaresse van Pension Harderwijk; de vaste tentoonstelling over de geschiedenis van de stad, binnen in het museum.

Door de eeuwen heen heeft Harderwijk mensen uit alle windstreken en met de meest uiteenlopende achtergronden plaats geboden: vissers en handelaren, geestelijken en studenten, militairen, kunstenaars en toeristen. In Pension Harderwijk maak je kennis met een aantal van hen. Zij worden gastvrij ontvangen door de Madam. Elk van haar gasten vertegenwoordigt een bijzondere periode uit de kleurrijke geschiedenis van Harderwijk.

Hún verhalen beleef je dus ín het museum, maar ook daarbuiten! Want verspreid door de binnenstad van Harderwijk vind je 12 bronzen beelden, gemaakt door Natasja Bennink. Bij elke pensiongast hoort een beeld, dat staat op een plek die historische betekenis heeft.

Wie heeft hier een krant laten liggen op een bankje in dezer Harderwijker binnentuin? Kun je de letters lezen? Waarschijnlijk niet, want de tekst is Russisch.

Het is een Pravda, de krant die tussen 1917 en 1991 het officiële dagblad was van de Communistische Partij van de Sovjet-Unie. In dit gebouw was vanaf 1951 de School Militaire Inlichtingendienst van Defensie gevestigd, SMID. Het was de tijd van de Koude Oorlog; de Sovjet-Unie werd als een vijandelijke macht gezien.

Speciaal geselecteerde militairen leerden hier vechten en schieten, spioneren en decoderen en ondervraagtechnieken. Ook werd er lesgegeven over het communisme en leerde men Russisch. Alle studenten hadden een geheimhoudingsplicht. Buiten de muren van deze kazerne wist niemand wat er zich binnen precies afspeelde. Harderwijkers spraken over 'de Spionnenschool' en 'Sectie Stiekem'.

Zie je het grote gebouw dat grenst aan het parkje waarin je nu staat? En zie je de bronzen munten in en rondom de fontein?

Ze hebben met elkaar te maken! Want meer dan 200 jaar lang was in dat gebouw de Gelderse Munt gevestigd, waar de munten voor de provincie Gelderland werden geslagen. Het munthuis van Gelderland stond eerst in Nijmegen. Maar toen de oprukkende Spanjaarden in 1584, midden in de Tachtigjarige Oorlog, Nijmegen dreigden in te nemen, werd de Gelderse Munt uit voorzorg naar Harderwijk verplaatst. Onze stad lag gunstig aan de Zuiderzee. Bij gevaar kon het goud en zilver over het water in veiligheid worden gebracht. De aanwezigheid van de Gelderse Munt gaf Harderwijk veel aanzien. In 1806 werd de Gelderse Munt opgeheven. Alle provinciale munthuizen gingen toen op in de Rijksmunt in Utrecht.

De munten in en rond de fontein zijn bronzen kopieën van de echte munten die destijds in Harderwijk zijn geslagen. Deze originele munten worden tentoongesteld in Stadsmuseum Harderwijk.

Een hoopje rode aarde in de handen van een soldaat; een herinnering aan zijn thuisland in Afrika. Maar hoe komt een Afrikaanse soldaat terecht in Harderwijk?

In deze voormalige kazerne is tussen 1815 en 1909 het Koloniaal Werfdepot is gevestigd. Mannen uit heel Europa melden zich hier aan om dienst te nemen in het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger, afgekort het KNIL. Dat leger vecht in het toenmalige Nederlands-Indië, het huidige Indonesië, om het Nederlands gezag in Indië te handhaven en uit te breiden. Onderweg naar Nederlands-Indië schepen bij Fort Elmina in het huidige Ghana ook Afrikaanse soldaten in.

Na hun diensttijd moeten alle KNIL-veteranen zich hier bij het Koloniaal Werfdepot in Harderwijk melden, om gedemobiliseerd te worden. Europese veteranen ontvangen in Harderwijk hun pensioen. De Afrikaanse soldaten reizen via Harderwijk terug naar Elmina, de plek waar hun avontuur 12 jaar eerder begon.

Een schattig schaapje, hier midden op de stoep; speelgoed dat kennelijk is achtergelaten door een kind. Maar waarom uitgerekend hier? De tekst op de gevel van dit statige pand geeft ons een aanwijzing. Misschien was het speelgoedschaapje van één van de vroegere bewoners, een weeskind uit het Burgerweeshuis.

Vanaf 1872 was het Burgerweeshuis van Harderwijk in dit gebouw aan het Kerkplein gevestigd. Tussen de oprichting in 1555 elders in de stad en de sluiting van het weeshuis hier in 1937 hebben er in totaal 378 weeskinderen gewoond. Ze werden liefdevol opgevoed door weesouders en ondersteund door de gulle giften van de inwoners van de stad. De zorg stopte pas zodra een wees op eigen benen kon staan. Na 1937 werden weeskinderen in pleeggezinnen ondergebracht.

Deze verfspetters op het plein voor de Grote Kerk hebben de kleuren van de muurschilderingen binnen in de kerk. De spetters verwijzen naar één van de kunstenaars die destijds de schilderingen heeft aangebracht: Agatha van Deventer.

Een vrouwelijke kunstenaar, daar kijken wij tegenwoordig natuurlijk niet van op, maar eeuwenlang was de kunstwereld een mannenbolwerk. Samen met haar vader Ewolt van Delft beschilderde Agatha tussen 1561 en 1562 de gewelven van de Grote Kerk en ze was daarmee een uitzondering: een vrouw op de steigers, omringd door mannen.

De Bijbelse voorstellingen die Ewolt en Agatha schilderden verdwenen na de Reformatie, eind 16e eeuw, onder dikke lagen witkalk om er pas in de jaren 70 van de twintigste eeuw weer onder vandaan te komen. En men deed nog een bijzondere ontdekking, want er kwamen ook een aantal portretten tevoorschijn. Niet alleen een zelfportret van meesterschilder Ewolt van Delft, maar ook een portret dat hij maakte van zijn dochter Agatha: Een van de vroegst bekende vrouwelijke kunstenaars van Nederland, vereeuwigd in de Grote Kerk van Harderwijk!

Waar nu het Veluwemeer kabbelt, lag ooit de woeste Zuiderzee. Een dikke stadsmuur beschermde Harderwijk tegen het water. Twee poorten in de stadsmuur gaven toegang tot de zee: de Hoge- en de Lage Bruggepoort. De Lage Bruggepoort is de huidige Vischpoort. De Hoge Bruggepoort bestaat niet meer, maar stond in de buurt van waar nu Hotel Monopole is. Vanuit deze poorten liepen lange aanlegsteigers in zee. Hier vertrokken in de Middeleeuwen koggeschepen met Harderwijker kooplieden naar het Noordzegebied en Oostzegebied om handel te drijven. Harderwijk maakte deel uit van het internationale Hanzeverbond. Als Hanzestad kwam Harderwijk tot grote bloei.

Dit bronzen paardje is een uitvergroete versie van het Hanzepaardje dat rond 1300 per schip vanuit Noorwegen mee kwam naar Harderwijk. Het diende als gewichtje om de waarde van gouden en zilveren munten te bepalen. Door het afgebroken beentje was het onbruikbaar geworden en werd het weggegooid. Eeuwen later is het teruggevonden. Nu is óns Hanzepaardje een geliefd symbool van het Hanzeverleden van Harderwijk. Het originele paardje kun je bekijken in het Stadsmuseum.

De visserij is eeuwenlang de ruggengraat van de Harderwijker economie. Terwijl de mannen met hun botters op zee zijn, staan de vissersvrouwen thuis hun mannetje. Een zwaar bestaan, altijd levend tussen hoop en vrees. In dit bronzen beeld staat de hoop voorop! Geen beeld van een vissersvrouw die op de uitkijk staat, met kinderen aan haar rok of een oude vissersman met een verweerd gezicht. Integendeel! Hier staat de jeugd en daarmee de hoop centraal: Een jong, verliefd stel, aan het begin van hun leven samen.

Zelfverzekerd duwt het meisje haar visser tegen de muur en kust hem. Als hij straks op zee is, dopt zij haar eigen boontjes, zoals vissersvrouwen dat altijd al hebben gedaan. Maar ondertussen kijkt ze vol verlangen uit naar het moment dat de botter van háár visser weer binnen vaart.

Voor het verliefde vissersstel hebben twee jonge Harderwijkers model gestaan: Tess Müller en Liam Dijkhuizen. Zij werden geselecteerd uit een groot aantal verliefde kloppels dat auditie deed.

Wanneer de Tweede Wereldoorlog uitbreekt telt Harderwijk 43 Joodse inwoners. Dit bronzen beeld, geplaatst voor de oude synagoge, verwijst naar één van hen: Ezechiël de Lange, handelaar, sportliefhebber en violist.

Ezechiël is een graag geziene Harderwijker die middenin de gemeenschap staat. Als hij in 1943 de oproep krijgt om zich samen met zijn vrouw Geertje de Lange-Vleesblok te melden in Kamp Vught, brengt hij bij kennissen in Harderwijk zijn geliefde viool onder, in de veronderstelling deze later weer op te kunnen halen. Maar Ezechiël en Geertje keren niet terug. Op 14 mei 1943 worden ze in Sobibor vermoord. Slechts één van hun vijf kinderen overleeft de oorlog: Appie. Hij haalt na de oorlog zijn vaders viool op.

Heel symbolisch staat de violist hier met lege handen. De muziek is gestopt, de stilte is oorverdovend. In het Stadsmuseum wordt de originele viool van Ezechiël tentoongesteld en kun je de muziek die hij het liefste speelde horen. Dit beeld is een eerbetoon aan hem én aan de 20 andere Joodse Harderwijkers die de oorlog niet overleefden.

Een bankje op de Markt, in het hart van Harderwijk. Een levendige plek met winkels en horeca, waar niet alleen de Harderwijkers zelf graag komen, maar ook bezoekers uit binnen- en buitenland! Met haar historische centrum, de ligging aan het water, de gezellige boulevard, de prachtige Veluwe als achtertuin en natuurlijk het Dolfinarium is Harderwijk geliefd bij toeristen.

Aan het begin van de 20e eeuw was Harderwijk nog een vissersstad. Maar na het afsluiten van de Zuiderzee in 1932 kwam er een einde aan de visserijcultuur. De stad moest zich herbezinnen en zoeken naar nieuwe manieren om geld te verdienen. Gelukkig zijn Harderwijkers flexibel én ondernemend. Vissers vonden werk in een groeiend aantal fabrieken, in eendenhouderijen en in de kazernes. Maar het is vooral als toeristenstad dat Harderwijk zich op de kaart heeft gezet. Neem vooral zelf ook even plaats op het bankje om de schoonheid van Harderwijk in je op te nemen.

Deze bronzen snijtafel staat niet toevallig naast dit kleine gebouw. Nu is in dit gebouw het Marius van Dokkum Museum gevestigd, maar vroeger zat hier de snijkamer van de Universiteit van Harderwijk. Hier kregen medische studenten anatomielessen. Door een overleden persoon te ontleden en te bestuderen leerden zij over het menselijk lichaam. De bronzen snijtafel en de medische gereedschappen die erop liggen, zijn gebaseerd op originele exemplaren die gebruikt werden bij het wetenschappelijk onderwijs.

Op de rand van de snijtafel staat de Latijnse tekst: *Hic locus est ubi mors gaudet succurrere vitae*. Oftewel: "Dit is de plaats waar de dood blij is het leven te helpen". Het Latijn was de taal die alle wetenschappers gebruikten. Op de kopse kant van de snijtafel lees je 'Io Vivat', dit is de titel van een populair studentenlied. Dat heeft hier vast vaak in de straten en kroegen geklonken, want de studenten zorgden voor de nodige levendigheid in Harderwijk.

Het Hortuspark waar je nu in staat was destijds de hortus botanicus van de universiteit. De universiteit van Harderwijk heeft 163 jaar bestaan; van 1648 tot de opheffing door Napoleon in 1811.

Stel je eens voor, waar nu de parkeerplaats is en op zaterdag een levendige markt, daar heerste in de Middeleeuwen een gewijde stilte. Hier bevond zich de ommuurde tuin van het Catharinaklooster. De huidige Catharinakapel was de kloosterkerk. En in het gebouw waaraan dit beeld is bevestigd, woonden de nonnen.

Het beeld toont de handen van één van hen. In gebed verzonken laat ze de kralen van de rozenkrans door haar vingers gaan. Bij elke kraal doet ze een schietgebedje.

Na de Reformatie in 1578 werd Harderwijk Protestants. De Rooms-katholieke kloosters kwamen in handen van de protestanten en de bezittingen moesten worden afgestaan. De gebouwen van het Catharinaklooster werden in gebruik genomen door de Universiteit van Harderwijk.